

RESOLUCIÓ DE LA SINDICATURA DE GREUGES

QUEIXA RELATIVA AL DRET A LA SEGURETAT CIUTADANA I EL DRET A UNA BONA ADMINISTRACIÓ (LLICÈNCIES D'ACTIVITAT)

ANTECEDENTS

Descripció dels fets objecte de la queixa

En data 25 d'octubre de 2023, el ciutadà va presentar una queixa en aquesta Sindicatura en què exposava el següent:

- Havia demanat per la llicència d'activitat o funcionament dels edificis de la Torre de les Aigües del Besòs i la Casa de les Vàlvules, on actualment hi ha la seu de l'Arxiu Històric del Poblenou. L'Ajuntament li havia comunicat que aquests edificis no disposaven de llicència d'activitat.
- Se li havia facilitat el Pla d'autoprotecció i evacuació dels edificis i qüestionava que, en tractar-se d'una torre de més de 63 metres d'alçada, no es fes cap esment del risc de caiguda d'un llamp, tot i que a l'edifici hi havia una instal·lació de parallamps.

Actuacions fetes

Admesa a tràmit la queixa, la Sindicatura va iniciar la instrucció de l'expedient. Va estudiar els fets i la legislació aplicable, amb la finalitat de valorar si s'havien aplicat els **principis de bona administració** per a la salvaguarda dels drets fonamentals a la ciutat.

Després d'examinar el contingut de la queixa i la documentació aportada per la persona interessada, es va considerar convenient dirigir-se al **Districte de Sant Martí** per tal de conèixer les intervencions fetes en relació amb la queixa presentada.

El dia 26 d'octubre de 2023, es va sol·licitar a aquest organisme la informació necessària per a l'estudi de la queixa.

Resposta dels òrgans afectats

1

Aquesta resolució s'emmarca dins el compromís de l'Ajuntament de Barcelona amb els **objectius de desenvolupament sostenible (ODS)**, d'acord amb la mesura de govern sobre l'Estratègia d'impuls de l'Agenda 2030. Concretament, es relaciona amb l'objectiu **11.5 "El 2030, màxima protecció de les persones i prevenció de danys materials enfront d'episodis climàtics severos"**.

El dia 25 de gener de 2024, aquesta Sindicatura va rebre la informació sol·licitada. L'escrit exposa la tramitació que es va donar als expedients d'adequació dels espais objecte de la present queixa.

CONSIDERACIONS

1. La Torre de les Aigües del Besòs i la Casa de les Vàlvules

La Torre de les Aigües del Besòs i la Casa de les Vàlvules són dues edificacions del districte de Sant Martí que es van construir entre els anys 1880 i 1882 sota la direcció de l'arquitecte municipal de Sant Martí de Provençals, Pere Falqués i Urpí. La seva funció era garantir el subministrament d'aigua a la ciutat de Barcelona. Posteriorment es van utilitzar per abastir d'aigua la zona on es trobaven, ja que aquesta estava molt industrialitzada.

Actualment **són dues edificacions protegides com a Bé Cultural d'Interès Local** que en testimonien el passat industrial. Es troben al barri de Diagonal Mar i el Front Marítim del Poblenou, concretament a l'illa que forma la plaça de Ramon Calcina, delimitada pels carrers de la Selva de Mar, de Ramon Turró, de Provençals i del passeig del Taulat.

El projecte original preveia una torre amb una alçada de 80 metres i dos dipòsits, un a 40 metres i l'altre a 80 metres. L'aigua, impulsada per les bombes instal·lades a la Casa de les Vàlvules, penetrava a través d'una curta galeria i remuntava per l'ull central de la torre fins a arribar al capdamunt del dipòsit, on s'hi abocava a l'interior. Finalment, la Torre de les Aigües no es va acabar i **es va inaugurar amb 51 metres d'elevació** fins al primer dipòsit de 600 m³.

L'any 1895, la Sociedad General de Aguas de Barcelona les va adquirir amb la idea de donar-los un ús industrial, si bé la major part de les fàbriques de l'entorn ja s'abastien dels seus propis pous. Finalment, l'any 1922, una família va comprar la torre i els terrenys dels voltants per integrar-los en la seva foneria, on es fabricaven estructures de metall i maquinària ferroviària (més endavant rebatejada com a Material para Ferrocarriles y Construcciones, SA, MACOSA).

Durant setanta anys, la Torre de les Aigües va proveir d'aigua el sistema de refrigeració dels dos trens de laminació, amb el parèntesi de la guerra, en què l'empresa metal·lúrgica es va col·lectivitzar i reconvertir en fàbrica d'armament, i la torre va ser un magatzem improvisat d'armes, coronat per una bateria antiaèria.

2. Obres d'adequació de l'espai interior

L'estat de degradació que presentaven les dues edificacions patrimonials en la primera dècada del segle XXI, fruit del seu abandonament, feia necessària una **actuació integral per adequar-les als nous usos com a equipament cultural**.

En data 7 de gener de 2010 es va aprovar el conveni de col·laboració entre l'Ajuntament de Barcelona, la Societat General d'Aigües de Barcelona, SA i la Fundació AGBAR (Centre d'Estudis i Investigació del Medi Ambient) amb l'objecte de rehabilitar el conjunt d'edificació de la Torre de les Aigües i de la Casa de les Vàlvules per generar un espai de difusió d'aquest conjunt patrimonial, respectant sempre l'obra original.

Després dels treballs de consolidació i rehabilitació integrals que es van portar a terme entre els anys 2010 i 2012 en dues fases d'obra, l'any 2017 es va proposar acabar els treballs pendents consistents en:

- l'obra arquitectònica de formació del cos central entresolat de l'edificació;
- la formació d'un nou accés al conjunt, per a vianants, a través del parterre de la plaça de Ramon Calcina;
- l'arranjament de les instal·lacions interiors d'enllumenat i climatització;
- la instal·lació d'un ascensor adaptat, i
- la col·locació del mobiliari necessari per adaptar el conjunt a un espai de museïtzació i completar, així, l'equipament cultural actual com a seu de l'Arxiu Històric del Poblenou.

En data 30 de novembre de 2017, **es va informar favorablement sobre la conformitat tècnica del projecte que va presentar Barcelona d'Infraestructures Municipals (BIMSA)**, condicionada a una sèrie de mesures correctores per aplicar durant la fase d'execució de l'obra o de la posada en funcionament de l'activitat.

Totes aquestes mesures consten als informes dels diversos departaments implicats en la tramitació dels **expedients**, concretament:

- el Departament de Llicències d'Obres i el Departament d'Activitats i Instal·lacions, ambdós de la Gerència Adjunta d'Urbanisme,
- el Departament de Patrimoni Arquitectònic, Històric i Artístic,
- la Divisió de Protecció Civil i Prevenció i
- la Direcció de Llicències i Espai Públic del Districte de Sant Martí.

Aquests òrgans van valorar positivament el projecte i no van trobar cap impediment perquè es realitzés.

A partir de la documentació que la Sindicatura ha pogut analitzar, considerem que el consistori ha acreditat suficientment que l'activitat desenvolupada als edificis objecte

de la present queixa va ser sotmesa a tots els tràmits legals necessaris. Així, als expedients tramitats hi ha la documentació tècnica relativa a les edificacions, les activitats i les instal·lacions que cal analitzar per comprovar les condicions i els requisits exigits per normatives locals i de caràcter sectorial.

En aquest sentit, recordem el que estableix el Decret 179/1995, de 13 de juny, pel qual s'aprova el Reglament d'obres, activitats i serveis dels ens locals, quant a l'**expedient únic en diversitat de llicències** (article 76 del capítol 3. Llicències i altres actes de control preventiu. Subsecció 2. Procediment per a l'atorgament de llicències):

Quan siguin necessàries diferents llicències municipals per a diverses actuacions directament relacionades entre si, s'han de tramitar, si escau, en un sol expedient, sens perjudici que hagi de presentar-se la documentació tècnica que correspongui a cadascuna d'aquestes.

No obstant això, segons exposava el ciutadà, el Departament de Llicències i Inspecció del Districte de Sant Martí, en data 23 d'octubre de 2023, va comunicar-li, amb relació a la seva sol·licitud d'informació, que no constava cap llicència d'activitat o de funcionament atorgada per l'Ajuntament.

Aquesta Sindicatura demanarà verificar aquesta resposta al consistori per tal que, o bé es rectifiqui la informació facilitada a l'interessat, o bé es regularitzi l'activitat que es desenvolupa a l'equipament, si així es considera oportú.

3. Mesures de protecció civil a la Torre de les Aigües del Besòs

La **protecció civil** és una vessant de la seguretat pública sobre la qual es donen competències concurrents entre les diverses administracions públiques, amb la finalitat principal de protegir persones i béns en el supòsit de calamitat pública.

La Direcció General de Protecció Civil és l'òrgan competent per desenvolupar el mapa de protecció civil de Catalunya, així com els plans d'actuació municipal obligatoris de cada municipi. En el cas de Barcelona, també es disposa d'una relació de plans municipals i específics, que són els que s'han de tenir en compte per a les emergències i els riscos potencials externs.

En el cas de la Torre de les Aigües del Besòs, es disposa d'un **pla d'autoprotecció (PAU)**, en el qual es preveuen les emergències que es poden produir com a conseqüència de l'activitat de l'edifici i s'estableixen les mesures que cal adoptar davant situacions de risc, catàstrofes i calamitats públiques.

El **contingut mínim** d'aquest tipus de plans d'autoprotecció s'estableix a l'annex II del Decret 30/2015, de 3 de març, pel qual s'aprova el catàleg d'activitats i centres obligats

a adoptar mesures d'autoprotecció. L'annex I, per la seva banda, indexa les activitats que es consideren d'interès per a la protecció civil de Catalunya.

L'activitat que es duu a terme a **la Torre de les Aigües del Besòs** té la qualificació "A.J.01", segons l'annex I, i el seu nivell de protecció ve determinat per l'**alçada** de l'edifici (té més de 28 metres) i no pel seu aforament (pàgina 11 del PAU).

Pel que fa a les possibles emergències ocasionades per factors externs, també li és aplicable el **Pla especial d'emergències per inundacions de Catalunya (INUNCAT)**, que preveu les actuacions per dur a terme en cas de tempestes elèctriques, **tot i que el risc de patir aquest tipus de situacions és baix**, segons el mapa de protecció civil (pàgina 68 del PAU). **Tanmateix, el PAU en qüestió no descriu com s'ha de procedir en cas de descàrrega elèctrica** (pàgina 12 del PAU).

Els **mitjans d'autoprotecció** per protegir les persones es descriuen al document número 2 del PAU. Hi ha mitjans de protecció contra incendis (PCI) (com ara extintors i boques d'incendi equipades) i es disposa d'un desfibril·lador automàtic (DEA) a la planta baixa de la torre per atendre possibles aturades cardíaques. **No es preveu, però, la instal·lació d'un parallamps**, com exposava la persona promotora de la queixa.

Al document 3 del PAU es descriu com s'ha d'actuar davant emergències i riscos potencials per protegir les persones que hi treballen i les que estiguin a l'edifici. Es preveu com fer-ho per situació d'incendi (extern i intern) i per inundació (externa), tant si l'estratègia és d'evacuació total com de confinament a la mateixa torre. També es defineixen les pautes d'evacuació del personal i de les visites, incloent-hi les persones amb discapacitat.

Quant a l'aforament de la torre, al qual es referia l'interessat en el seu escrit de queixa, **el seu límit d'ocupació està calculat segons la descripció del Codi tècnic de l'edificació (CTE)** i del seu document bàsic de seguretat en cas d'incendi (DB-SI). L'aforament màxim és de **48 persones**.

Ara bé, la seva ocupació probablement és inferior. Aquesta es descriu al punt 3.2.3 del PAU, perquè hi ha tres franges horàries en les quals es poden fer visites guiades (punt 1.2.1 de la descripció), per la qual cosa la seva ocupació és intermitent i subjecta al règim d'aquestes visites guiades, sense que es pugui sobrepassar mai el límit que marca el CTE.

4. En què consisteix un sistema parallamps?

Una antena parallamps és un dispositiu dissenyat per protegir estructures i àrees obertes dels danys causats pels llamps. Funciona desviant l'energia del llamp cap a terra de manera segura.

L'antena parallamps consta d'una punta conductora que és una barra o vara conductora (generalment feta de coure o alumini) que es col·loca a la part més alta de l'estructura que es vol protegir, d'un cable de baixada que connecta la punta de l'antena amb el sistema de presa de terra (normalment és un cable de coure o d'alumini amb un calibre suficient per conduir la càrrega elèctrica d'un llamp de manera segura) i d'un sistema de presa de terra que consisteix en una o més barres metàl·liques enterrades al sòl que dissipen l'energia del llamp a la terra. La presa de terra ha de ser prou profunda i tenir una resistència elèctrica baixa per assegurar una dispersió eficient de l'energia.

El seu funcionament consisteix en l'atracció del llamp, quan es produeix una tempesta elèctrica. L'energia acumulada a l'atmosfera crea un camp elèctric intens i l'antena parallamps, amb la seva punta conductora, ajuda a concentrar aquest camp elèctric, fent que el llamp tendeixi a descarregar-se cap a aquesta en lloc d'altres parts de l'estructura o àrea protegida.

Una vegada que el llamp ha impactat a la punta de l'antena, l'energia és conduïda a través del cable de baixada fins al sistema de presa de terra. Aquest cable ha de ser resistent i tenir una baixa resistència elèctrica per suportar l'alta intensitat de la descàrrega. Finalment, l'energia del llamp es dispersa de manera segura al sòl a través del sistema de presa de terra. Aquest sistema ha d'estar ben dissenyat per evitar que l'energia torni a la superfície i causi danys o ferides.

És essencial fer un manteniment regular de l'antena parallamps per assegurar-se que tots els seus components estan en bon estat i que no hi ha corrosió o altres danys que puguin comprometre'n l'eficàcia, ja que una instal·lació incorrecta pot ser perillosa i no proporcionar la protecció necessària.

Una antena parallamps ben dissenyada i instal·lada pot prevenir danys significatius a edificis i altres estructures, així com protegir les persones que s'hi troben a prop, durant les tempestes elèctriques.

A Barcelona, la normativa que regula la instal·lació de parallamps s'inclou dins el conjunt de reglaments de seguretat i edificació establerts tant en l'àmbit municipal com autonòmic i estatal.

En l'àmbit estatal, el CTE inclou el document bàsic de seguretat en cas d'incendi (DB-SI) i el document bàsic de seguretat d'utilització i accessibilitat (DB-SUA). Aquests documents estableixen les mesures de seguretat contra els riscos derivats dels fenòmens elèctrics, incloent-hi la protecció contra llamps. La secció SUA8 del DB-SUA tracta específicament sobre la protecció contra descàrregues atmosfèriques i estableix

que **els edificis amb alçada superior a 43 metres han de disposar sempre de sistemes de protecció contra llamps.**

5. Revisió imminent del PAU

La Torre de les Aigües del Besòs disposa de sistema parallamps i, per tant, **compleix la normativa vigent.** Però **aquest parallamps no es preveu com a mitjà de protecció contra incendis al PAU.**

Aquest equipament és un edifici molt alt, d'ús públic, i amb un gran valor històric i cultural com a espai de museïtzació i d'arxiu, la qual cosa justifica que s'adoptin les màximes mesures de protecció. Atès que l'edifici ja disposa d'un parallamps, la Sindicatura de Greuges recomana que aquest s'inclougui al PAU i que, per tant, el parallamps existent esdevingui un element de protecció de l'edifici.

En el moment d'elaboració d'aquest pla, no es va considerar necessari incorporar-lo, suposadament perquè el risc de descàrrega elèctrica, segons el pla INUNCAT, és baix. Però considerem que val la pena aprofitar que el PAU s'ha de revisar properament per introduir aquest canvi.

Recordem que els plans d'autoprotecció s'han de **revisar sempre que hi hagi una modificació substancial i, com a mínim, cada quatre anys** (article 6 del Decret 30/2015). El PAU de la Torre de les Aigües del Besòs es va aprovar al desembre del 2020 i, per tant, **cal renovar-ne el registre, com a molt tard, al desembre del 2024.**

En aquest context, la nostra institució recomana **aprofitar aquest moment de revisió imminent per incloure el sistema de parallamps de què disposa la Torre com a mitjà d'autoprotecció.**

La responsabilitat en l'adopció i el manteniment dels plans d'autoprotecció és dels titulars dels centres i les instal·lacions (art. 19 de la Llei 4/1997). Però aquests plans els ha d'aprovar i homologar posteriorment la Comissió de Protecció Civil de Catalunya, amb l'informe previ favorable de l'Ajuntament. Per tant, el consistori pot contribuir al fet que aquest element s'incorpori al PAU.

DECISIÓ

D'acord amb el que disposen l'article 143 de la Carta municipal de Barcelona i el reglament que regula la Sindicatura de Greuges de Barcelona, aquesta institució té com a missió valorar si s'ha produït un greuge. Considerats els fets i les normes aplicables, conclou que, en aquest cas, **l'actuació del Districte de Sant Martí no ha estat ajustada a dret ni eficaç quant a la resposta facilitada a l'interessat amb relació a la llicència de l'equipament**, ja que s'informa que no es disposa de llicència de funcionament; en canvi, admet la realització de les activitats que s'hi duen a terme.

Per tot el que s'ha exposat, aquesta Sindicatura emet la decisió següent:

- **Recomanar al Districte de Sant Martí** que revisi la resposta que s'ha donat al ciutadà des del Departament de Llicències i Inspecció i, si cal, la rectifiqui. Per contra, si considera que la resposta va ser correcta, que regularitzi les activitats que es desenvolupen a la Torre de les Aigües del Besòs i la Casa de les Vàlvules.
- **Recomanar al Districte de Sant Martí** que s'inclogui el parallamps existent a l'edificació de la Torre de les Aigües del Besòs al seu Pla d'autoprotecció.

Aquesta resolució es comunicarà a l'òrgan municipal competent, se'n donarà compte al Plenari del Consell Municipal en l'informe anual reglamentari i s'informarà la persona interessada del seu contingut.